

!דבר? אדם

ושננתם לבניה ודברתם בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך:

פרשת השבוע למשפחה • ה' טבת תשס"ח • 14 דצמבר 2007

מושג השבוע: מנין

חלק מהפולחן הדתי ביהדות, מכאן נגזר המושג "מן המנין", פירושו: שנכלל במסגרת החשבון הכללי, למשל סטודנט מן המנין הוא בעל זכויות מלאות. המושג מנין רומז לנו על כך שחיי הקהילה הם יותר מאשר חיייהם של כל אחד מהחברים בה, אלא דינמיקה של חיבור, של עשייה, של מחויבות. זהו סוג של נס כשמספר סופי של אנשים יכולים ביחד לשנות סדרי עולם.

מן המנין

"כל הנפש לבית-יעקב הבאה מצרימה שבעים" (בראשית, מו כז). כך קובע הטקסט, אך ברשימה המפורטת אין שבעים שמות. המדרש מסביר: "הקדוש ברוך הוא נכנס עמהם במנין, ועלו למספר שבעים". "מנין" שהתחיל כנוכחות אלוהית לצד משפחתו של יעקב הפך למונח שמתאר לא רק מנייה, אלא מציין מספר מסוים של אנשים בעל חשיבות ומשמעות מיוחדת: עשרה. מנין הוא מספר האנשים הנדרש לקיים

פרשת ויגש (בראשית מד פסוק יח-מז פסוק כז)

מה-בצע, כי נהרג את-אחינו, וכסינו, את-דמו. כז לכו ונמכרנו לישמעאלים, וידנו אל-תהי-בו, כי-אחינו בשרנו, הוא; וישמעו אחיו"

2. מה לדעתכם המניעים של יהודה? למי הוא דואג? לאחים? שלא ישפכו את דם אחיהם? ליוסף אחיו? לאביהם? חשבו על מעשיו לעומת ראובן שתכנן להוציא את אחיו מן הבור "למען הציל אתו מידם להשיבו אל-אביו" (אבל לא היה שם על מנת לעשות זאת). מכירת יוסף לישמעאלים לא תאפשר להציל אותו ולהחזיר אותו אל אביו.

בפעם השנייה שיהודה מופיע בסיפור יוסף הוא ערב לבנימין, כשכבר אין ברירה והאחים חייבים לרדת בחזרה למצרים כי הרעב בכנען בלתי נסבל ולשם כך עליהם לקחת את בנימין, כפי שיוסף דרש. בפרק מג יהודה פונה אל אביו: "יח) ויאמר יהודה אל-ישראל אביו, שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה; ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפנו. (ט) אנכי אערבנו מידי תבקשנו: אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל-הימים" גם כאן דבריו נאמרים בהדהוד לדברי ראובן שאומר: "לזו) ויאמר ראובן אל אביו לאמר את-שני בני תמית אם לא אביאנו אליך תנה אתו על ידי ואני אשיבו אליך".

בפרשה שלנו, אם כן, יהודה פורע את חובו לאביו.

3. מהו החוב? האם החוב הוא רק לאביו?

קראו את דברי יהודה ושוחחו ביניכם:

פרקים מד יח- מה ד

"יח) ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר-נא עבדך דבר באזני אדני ואל-יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה. (יט) אדני שאל את-עבדיו לאמר: היש לכם אב או-אח. (כ) ונאמר אל אדני יש-לנו אב זקן וילד זקנים קטן; ואחיו מת, ויותר הוא

"ויגש אליו יהודה, ויאמר בי אדני, ידבר-נא עבדך דבר באזני אדני, ואל-יחר אפך בעבדך: כי כמוך, כפרעה" (פרק מד פסוק יח)

הנושאים המרכזיים בפרשה

- ✓ יהודה מדבר בפני יוסף
- ✓ יוסף מתוודע אל אחיו
- ✓ יוסף שולח מטוב מצרים לאביו ומזמינו לבוא למצרים
- ✓ הבטחת ה' ליעקב בדרכו מצרימה
- ✓ רשימת היורדים למצרים
- ✓ המפגש בין יעקב ויוסף
- ✓ יעקב נפגש עם פרעה
- ✓ יוסף קונה את אדמות מצרים מידי המצרים בגלל הרעב

אזכורים

האירוע הראשון בפרשה שלנו הוא בעיניי מן המרגשים שבסיפורי התורה. מידי שנה בפרשת ויגש אני מתפעלת מן המפגש הזה בין האחים. בעוד שלרוב תשומת הלב שלי היא אל יוסף והטלטולים שהוא עובר, הפעם אני רוצה שנבחן את יהודה ואת דבריו. אולם לפני כן נסקור את מעשי יהודה עד עתה בהקשר של יוסף. פעמיים בולט יהודה בסיפור.

שאלו את בני המשפחה:

1. מה אתם יודעים על יהודה עד עתה מסיפור יוסף? האם אתם זוכרים באיזה הקשר הוא מופיע?
- בפרשת וישב (בפרק לז) יהודה בולט בפעם הראשונה. כשמסופר לנו שהאחים רצו להרוג את יוסף, יהודה מתערב (כשראובן עוזב את המקום) ומציע למכור את יוסף לישמעאלים ולא לשפוך את דמו: "ויאמר יהודה, אל אחיו:

לעמוד בה.

* מה למדתם מן המעשה? האם הייתם חוזרים על התנהגות זו שוב?

רק השנה, בקריאה ובלימוד לקראת כתיבת דף זה פגשתי לראשונה את האפשרות שיתכן שיהודה אכן ידע שהשליט הרם והנישא של מצרים הוא לא אחר מאשר האח שהוא עצמו הציע למכור לישמעאלים שהורידוהו מצרימה. מה דעתכם?

מה הם הטיעונים לאשרור דעה זו? לשם מה מספר יהודה את כל ההיסטוריה המשפחתית לשליט מצרים? למה הוא מרמז בדבריו? (החזרה על השורש ע.ב.ד מביאה לידי ביטוי את החלום של יוסף שאחיו ישתחוו לו) האם לדעתכם בכך הוא גם מרצה את אחיו?

האם אפשרות זו (שיהודה ידע שהוא עומד לפני יוסף) ממעיטה בערך דברי יהודה, לדעתכם?

ולסיום

המופלא בסיפורי בראשית הוא שקשה לנו 'לנוח על זרי דפנה' כשאנו לומדים אותם, לומדים מהם. קריאה שנראתה נכונה ומתאימה בעת אחת הופכת ללא מתאימה בהסתכלות אחרת במועד מאוחר יותר. כמו הפרשנות שאנו נותנים לאירועים משמעותיים בחינוך, הם משתנים כשאנחנו משתנים, אם אנו מחפשים בהם משמעויות נוספות. כפי שנאמר במסכת אבות, פרק ה: "הפוך בה והפוך בה כי כולא בה".

שבת שלום

אלכסנדר אביחי-קרמר

לבדו לאמו ואביו אהבו. (כא) ותאמר אל-עבדיך הורדהו אלי; ואשימה עיני עליו. (כב) ונאמר אל-אדני לא-יוכל הנער לעזב את אביו: ועזב את-אביו ומת. (כג) ותאמר אל-עבדיך אם-לא ירד אחיכם הקטן אתכם לא תספון לראות פני. (כד) ויהי כי עלינו אל-עבדך אבי; ונגד-לו את דברי אדני. (כה) ויאמר אבינו: שבו שברו לנו מעט אכל. (כו) ונאמר, לא נוכל לרדת: אם-יש אחינו הקטן אתנו וירדנו כי לא נוכל לראות פני האיש, ואחינו הקטן איננו אתנו. (כז) ויאמר עבדך אבי אלינו: אתם ידעתם כי שנים ילדה לי אשתי. (כח) ויצא האחד מאתי ואמר אך טרף טרף; ולא ראיתיו, עד-הנה. (כט) ולקחתם גם-את-זה מעם פני, וקרהו אסון והורדתם את-שיבתי ברעה שאלה. (ל) ועתה כבאי אל-עבדך אבי והנער איננו אתנו; ונפשו קשורה בנפשו. (לא) והיה כראותו כי-אין הנער ומת; והורידו עבדיך את-שיבת עבדך אבינו ביגון שאלה. (לב) כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר: אם-לא אביאנו אליך, וחטאתי לאבי כל-הימים. (לג) ועתה ישב-נא עבדך תחת הנער עבד לאדני; והנער יעל עם-אחיו. (לד) כי-אין אעלה אל-אבי והנער איננו אתי: פן אראה ברע אשר ימצא את-אבי. (א) ולא-יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא, הוציאו כל-איש מעלי; ולא-עמד איש אתו, בהתודע יוסף אל-אחיו".

שתפו ודונו

* מה לדעתכם לומד יהודה ממעשיו? האם יש קשר בין מעשיו יהודה?

* שתפו את בני המשפחה באירוע שבו לקחתם על עצמכם אחריות רצינית ותובענית שלא הייתם ממש בטוחים שתצליחו

מדוע הפכה שפת המקרא לשפה זרה שנייה בפי תלמידי ישראל?

תקופות אחרות. במסכת סוטה נתבע המשפט "מתוך שלא לשמה בא לשמה" והוא בהחלט מתאים גם לעניין זה. הדרך להפוך סיפור, כל סיפור - היסטורי, מקראי או בדיוני-לרלוונטי עבור הקורא, עוברת דרך היכולת של אותו קורא לראות באור חדש את המציאות בתוכה הוא נתון בעקבות התובנות אותן הוא מוצא בטקסט.

לפני מספר שבועות הוזמנתי לצפות במספר שיעורי תנ"ך שהתנהלו בכיתה ט'. השיעורים עסקו בפרק ח' בספר שמואל א'. זהו פרק העוסק בדרישת זקני העם משמואל להמליך עליהם מלך ובנאום שנשא שמואל בפניהם על חסרונותיו של מוסד המלוכה. ספר הלימוד המנתח את הפרק הזה משווה בין פרשנותו של רד"ק (ר' דוד קמחי, המאה ה-12) לזה שניתנה בספר 'מצודת דוד' (נכתב על ידי ר' דוד אלטשולר מן המאה ה-17) ולמעשה מצופה מן התלמיד כי יבין כיצד הבינו שני המפרשים הללו את הכתוב בפרק. המורה שלימדה את השיעור בחרה באסטרטגיה אחרת. השיעור הראשון עסק בסוגיית 'משבר המנהיגות' שהוביל לדרישה למלוכה. לא קשה היה להראות את הקשר בין משבר המנהיגות שישראל נתונה בו לתוצאות אפשריות דומות לאלו שמתוארות בפרק. בשלב הבא עסק השיעור

העברית המקראית מצטיינת בעושר לשוני ובעסיסיות רבה. סיפורי המקרא רוויים אפוסים מלחמתיים, נאומים חוצבים ותיאורים של מערכות יחסים סבוכות בין בני אדם. אלו הם, במידה רבה, אותם החומרים מהם עשויים סרטי קולנוע וטלוויזיה, וספרי ילדים ומבוגרים. ובכל זאת, בקרב לא מעט תלמידים קיימת רתיעה מהתמודדות עם הטקסט המקראי. הרתיעה מובילה ל"אטימית אוזניים" ולהימנעות שסופה הפסד מאי קיומו של מפגש עם האוצר התרבותי הזה. השפה המקראית אינה פשוטה, אך יחד עם זאת, גם אם נדרש מאמץ בפענוחה, הרי שהוא אינו רב וכשמתרגלים מתנפצת תקרת הזכוכית החוצצת בין הקורא, הצעיר או המבוגר, לבין הכתוב בספר התנ"ך. התשתית השפתית הרי קיימת והמרחק בין העברית הדבורה או הכתובה לבין זאת התנכית אינו עצום ורב.

כדי להפוך את 'ספר הספרים' למקור רלוונטי יש להתייחס אל ההיבטים האקטואליים הקיימים בכל אחד מפרקי הספר - אקטואליים במובן הפוליטי אך גם במובן האנושי היומיומי. 'אקטואלי' במובן בו המורה, המתווך את סיפור התנ"ך, מפרש או מבין אותו בעצמו או נעזר בפרשנויות בנות זמננו ומבכר אותן על פני פרשנויות של המקרא בנות

מרתק במובן הזה שברור היה כי המפגש שנוצר בין התלמידים לתנ"ך אפשר להם לראות טקסט שנתפש על ידי בני גילם כארכאון, טרחני ובלתי רלוונטי לעולמם - באור שונה לחלוטין.

לון כפן

אב לתלמידה בכיתה ב' קשת

בתורת הנאום, הרטוריקה, אליה נדרש שמואל כדי להציג בפני העם את חוליה של מלוכת האדם. התלמידים חולקו לקבוצות ונדרשו לעשות כמעשה שמואל - כלומר לבנות נאום משכנע, הטיעונים התבססו על הכתוב בפרק, כל קבוצה בחרה נואם ('שמואל') ויהכשירה אותו לעמוד בפני זקני העם ולשכנעם. התהליך הלימודי שהייתי עד לו, היה

על מספרים ואנשים

אך נותרת בעינה השאלה העקרונית - מה מטרת פירוט הרשימה הזו? מה היא מספרת לנו ולמה היא נועדה? כפי שאמרנו בתחילת דברינו, רשימה זו מתארת בעצם את השבט שירד למצרים והתחיל את הגלות בה. הרשימה, על הפירוט שבה, נועדה להדגיש כי גלות מצרים אינה גלות של בודדים אלא גלות של שבט שהינו ראשיתו של עם הגולה מארצו. הדבר הינו קריטי לתודעה הלאומית של בני ישראל במצרים - הם שייכים לעם שנוסד משבט בעל מאפיינים יחודיים, אשר לו ארץ משלו, ארץ כנען.

בנוסף, הדבר נועד להדגיש את חסדי האל, שבתוך דורות ספורים דאג לכך שעם ישראל יפרה וירבה ויגיע ל-600,000 איש בצאתם ממצרים, כפי שאומר משה בנאומו בספר דברים (המצוטט גם בהגדה של פסח): "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה, ועתה שמך ה' אלוהיך ככוכבי השמים הרוב".

לפיכך, תיאור חריג זה של בני משפחת יעקב היורדים מצרימה נועד בעצם להדגיש שכבר בירידה למצרים היו בני ישראל שבט בעל מאפיינים יחודיים, דבר שסייע להם לשרוד את תקופת הגלות במצרים מבלי להיטמע במצרים, וליכות לגאולה כעבור 210 שנים כשהם עם רב ככוכבי השמים הרוב.

אלף פול

אב לתלמידים בגן ובכיתה א' קשת
בי"ס בן גוריון

בפרשת השבוע מתוארת ירידת יעקב ובניו למצרים על מנת לחסות בצלו של יוסף, המשנה למלך בשנות הרעב - ירידה אשר היוותה למעשה את תחילת הגלות אשר נמשכה עד ליציאת מצרים 210 שנים לאחר מכן.

הכתוב מפרט את שמות היורדים: יעקב, בניו ובניו בניו, ומסכם ואומר: "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים". הכתוב מציין שצאצאי לאה מונים 33 נפשות, צאצאי זילפה - 16 נפשות, צאצאי רחל - 14 נפשות וצאצאי בלהה - שבע נפשות, אך בקריאה מדוקדקת של שמות הבנים מתגלה שבעצם חסר לנו אדם אחד, שכן צאצאי לאה מונים רק 32 נפשות.

השאלות העולות מן הכתובים הינם מיהו האדם הנעלם ומדוע הוא לא נמנה בשמו ברשימת היורדים, ומדוע בכלל מפרט הכתוב את רשימת השמות הללו, פירוט החורג ממנהגו הרגיל של המקרא. מה תורם לנו פירוט זה לסיפור המקראי שבו אנו עוסקים?

באשר לאדם הנעלם, המדרש, המצוטט ברש"י, מביא שמדובר ביוכבד אם משה שנולדה בין החומות בכניסתם למצרים, ועל כן שמה לא הוזכר בפירוש אך היא נכללה במנין היורדים. פירוש זה קשה מכמה סיבות: ראשית, משה היה בן 80 שנה כשיצאו בני ישראל ממצרים, מכאן עלינו להסיק שיוכבד היתה בת 130 כאשר ילדה אותו. זכורה לנו פליאתה של שרה כאשר נתבשרה על הולדת יצחק "אחרי בלותי היתה לי עדנה", ושרה היתה באותה עת "רק" בת 89. אם כך, היה על הכתוב לציין את הנס שנעשה ליוכבד שילדה את משה כשהיתה 40 שנה יותר מבוגרת משהיתה שרה בעת לידתה את יצחק. בנוסף, רשימת השמות היורדים למצרים כוללת רק 2 נשים - דינה בת יעקב וסרח בת אשר, בעוד שללא ספק כללה משפחת יעקב בנות רבות נוספות (באופן סטטיסטי לא מסתבר שלכל 12 בניו נולדה אך ורק בת אחת). מבלי להיכנס להסבר מדוע נמנו דווקא דינה וסרח ברשימה, נראה קצת תמוה שיוכבד, שרק נולדה, תימנה ברשימה בעוד כל בנות דודיה ייגרעו ממנה.

פירוש נוסף המובא באבן עזרא ובשלל מפרשים אחרים מסביר שהאדם החסר הינו פשוט יעקב עצמו, שכן ללא ספק הוא גם היה בין היורדים למצרים. הכתוב מנה אותו בתחילה בין בני משפחת לאה, ועל כן משפחה זו מונה 33 נפשות. פירוש זה מסתבר מאוד מפשט הפסוקים, שכן הכתוב פותח את הפרשיה במילים: "אלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, יעקב ובניו". מכאן שעל יעקב להיכלל ברשימת היורדים.

מחנכים אצל יאיר פל קפאל "גשר"
המלחמה אצל יאיר פל קפאל
אלף מוסד החינוך "קשר"
הקשר לי:
052-6040704

לל פנחס אלגרי
www.gesher-mazkeret-batya.org.il

בניית בית המקדש

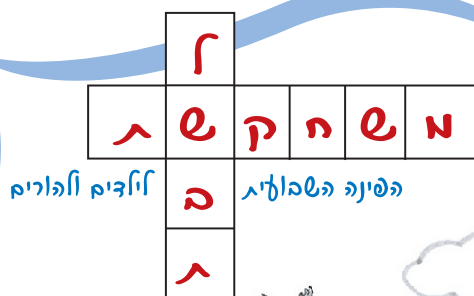

מכילים לביבות לחג

ראש המועצה מאיר דהן מבקר בגן.

סיור במוזיאון - מזית ועד שמן

בחידה הפעם שתי משימות: תחילה עזרו לעבדיו של יוסף למצוא את הגביע המסתתר בשיירה של אחי יוסף. בנוסף, בתמונה מופיעים ארבעה חלומות מהפרשות שקראנו לאחרונה. זהו את החלומות, ציינו מי חלם אותם ומה היה פתרון החלומות.

בהצלחה!

נלה ויואב סלברג

